

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۸۷/۱/۱۰
۸۸/۱/۵۹

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشگاه شهید بهشتی

دانشکده علوم زمین

گروه آموزشی جغرافیا

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد M.Sc

رشته / گرایش: جغرافیای سیاسی

عنوان: چالش های هیدروپولیتیکی ایران و عراق

(موضوع مورد مطالعه اروندرود)

استاد راهنما: آقای دکتر علیرضا محرابی

استاد مشاور: آقای دکتر عبدالرضارحمانی فضلی

۱۳۸۸ / ۱ / ۱۸

نگارنده: محمد علی میرزائی

نیمسال اول سال تحصیلی ۸۸ - ۸۷

۱۱۵۳۲۲

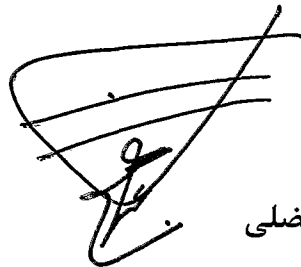
بسمه تعالی
وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری
دانشگاه شهید بهشتی
دانشکده علوم زمین
گروه جغرافیا
تأییدیه دفاع از پایان نامه
کارشناسی ارشد

این پایان نامه توسط آقای / خانم: محمد علی میرزائی دانشجوی دوره کارشناسی ارشد

ناپیوسته رشته: جغرافیا گرایش: سیاسی در تاریخ ۱۳۸۷ / ۸ / ۱۱ مورد دفاع قرار

گرفت و براساس رأی هیأت داوران با نمره ۱۷/۴۰ و درجه بسیار خوب

پذیرفته شد .

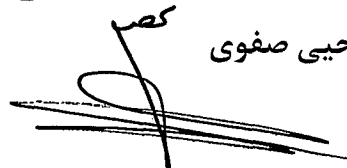

استاد راهنما آقای / خانم دکتر : علی رضا محرابی

استاد مشاور آقای / خانم دکتر: عبدالرضا رحمانی فضلی

استاد داور آقای / خانم دکتر : حمید رضا محمدی

استاد داور آقای / خانم دکتر: یحیی صفوی

تقدیر و تشکر

آب اساس خلقت و شیرازه، تمدن بشری است. این عنصر با ارزش ماده اساسی و اولیه خلقت است که نه تنها آفرینش از آن آغاز شده، بلکه تراوم موجودات زنده نیز وابسته به آب است.

آب در زندگی و حیات، انسان‌ها نقش برهسته و پررنگی دارد. شکل‌گیری شهرها و ایجاد توسعه تمدن‌های بشری در کنار منابع آب از این اهمیت منشأ می‌گیرد.

فاورمیانة قدیمی‌ترین مرکز تمدن بشری، سکونت‌یابی فود را در کنار و پیرامون رود و حوزه آب جستجو کرده است، تمدن‌های بین‌النهرین از سومر، اکد و بابل تا فنیقیه و ایلام موید تاثیر و نقش آفرینی منابع آب در شکل‌گیری و تراوم حیات و تمدن بشری است.

ذهنیت اینچنان در انتقاب موضوع هیدروپلتیک به مطالعه و نگارش مقالات متناسب با موضوع، در مهلات و روزنامه‌ها بر می‌گردد. در دوران کارشناسی ارشد جایگاه هیدروپلتیک و اهمیت آن از طرف استادان ممتزم آقایان دکتر مهرابی و دکتر مجتهد زاره و دکتر حافظ‌نیا، عمیق و پربار گردید.

هیدروپلتیک مرزی ایران در دانشگاه‌های تربیت مدرس، تهران و شهید بهشتی مورد توجه قرار گرفت و چندین پایان‌نامه در دوره‌ی کارشناسی ارشد و دکتری، نگارش یافت.

در مورد ارون رود، مطالب تاریخی و سیاسی فراوانی تالیف شد اما جنبه هیدروپلتیک، کمتر مورد توجه قرار گرفت بدین خاطر موضوع پالاش‌های پیدروپلتیک ایران و عراق با تأکید بر ارون رود موضوع مناسبی تشخیص داده شد و با مشاورت، استاد راهنما، استاد مشاور و گروه ممتزم تأیید و تصویب گردید.

در پایان لازم می‌دانم از حمایت‌های معنوی حضرت علی اکبر (ع) «سرور جوانان عالم» بی‌نهایت سپاسگذار باشم و این پایان‌نامه را به ایشان تقدیم نمایم. اگر حمایت‌ها و معنویات آقام علی اکبر (ع) نبود، تدوین پایان‌نامه و حتی تهیه در کارشناسی ارشد میسر نمی‌شد.

از استادان ممتزم آقایان، دکتر مهرابی، دکتر رحیم صفوی، دکتر فیه‌توانا، دکتر رحمانی فضل‌ی و دکتر محمدی که در شکل‌دهی به موضوع و حمایت‌های همه‌جانبه در مسیر تدوین پایان‌نامه مبذول داشته‌اند تقدیر و تشکر نمایم و توفیقات روز افزون در مسیر تعالی علم و دانش را از فراوند متعال برای عزیزان، مسالت نمایم.

اقرار و تعهدنامه

اینجانب محمد علی میرزائی دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم زمین، گروه جغرافیا / زمین شناسی / سنجش از دور و GIS، رشته جغرافیا، گرایش سیاسی پایان نامه حاضر را بر اساس مطالعات و تحقیقات شخصی خود انجام داده و در صورت استفاده از داده‌ها، مآخذ، منابع و نقشه‌ها به‌طور کامل به آن ارجاع داده‌ام، ضمناً داده‌ها و نقشه‌های موجود را با توجه به مطالعات میدانی - صحرایی خود تدوین نموده‌ام. این پایان نامه پیش از این به هیچ وجه در مرجع رسمی یا غیر رسمی دیگری به عنوان گزارش یا طرح تحقیقاتی عرضه نشده است. در صورتی که خلاف آن ثابت شود، درجه‌ی دریافتی اینجانب از اعتبار ساقط شده، عواقب و نتایج حقوقی حاصله را می‌پذیرم.

تاریخ ۱۳۸۷/۱۱/۱۲

امضاء

چکیده

آب اساس خلقت است. نقش آب در ایجاد و توسعه حیات و تمدن بشری امری ملموس و پر ارزش است. آب شیرین حجم بسیار ناچیزی از آب موجود در کره زمین را تشکیل می‌دهد و تنها بخشی از آب شیرین به مصرف انسان می‌رسد. کمبود آب مصرفی، افزایش جمعیت، توزیع نامناسب شبکه‌های آب و فرهنگ نادرست استفاده از آب، چالش‌های فراوانی پیش روی انسان قرار داده است.

منطقه خاورمیانه همه ویژگی‌های فوق‌الذکر را به علاوه تنش‌های سیاسی و اهمیت هیدروپلیتیک، داراست. عراق کشور کم‌آب و وابسته به همسایگان است. اروندرود مرز آبی دو کشور است که از توان هیدروپلیتیک بالقوه و تنش‌آوری برخوردار است. علی‌رغم تنش‌های سیاسی و تاریخی فراوان طی صد و هفتاد ساله بین دو کشور، با مدیریت صحیح و توسعه همگرایی، هیدروپلیتیک اروندرود، نقش سازنده و همه‌جانبه‌ای را ایفا خواهد کرد.

در این موضوع، با استفاده از روش سیستمی و بهره‌گیری از مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی اسناد و مدارک تاریخی و سالنامه‌های آماری و ادواری به خصوص از وزارت امور خارجه و وزارت نیرو، غنای علمی، چارچوب و ساماندهی رساله تقویت گردید.

کلید واژه‌ها: آب، اروندرود، معاهدات، رودخانه، خط‌القعر

الف	فهرست نقشه‌ها
ب	فهرست جداول
۱	فصل اول چارچوب، مفاهیم نظری و روش تحقیق
۲	طرح موضوع
۴	سوال‌ها
۴	فرضیه‌ها
۴	اهداف
۵	بررسی مفاهیم و متغیرها
۶	سابقه تحقیق
۷	روش تحقیق و شیوه گردآوری
۸	ساماندهی تحقیق
۹	فصل دوم هیدرولوژی ارون رود
۱۰	مقدمه
۱۰	۲-۱- کلیات جغرافیای ایران
۱۱	۲-۲- کلیات جغرافیای عراق
۱۴	۲-۳- کلیات جغرافیای استان خوزستان
۱۶	۲-۴- ژئو مورفولوژی زاگرس چین نخورده
۱۷	۲-۵- آب‌های جاری و رژیم جریان آب‌ها
۱۸	۲-۶- هیدرولوژی حوزه خلیج فارس و دریای عمان
۲۱	۲-۷- هیدروگرافی زاگرس مرکزی
۲۳	۲-۷-۱- هیدروگرافی حوزه آبریز رودخانه کارون
۲۳	۲-۷-۲- هیدرولوژی ارون رود
۲۶	۲-۸-۱- وجه تسمیه ارون رود

۲۷	۲-۸-۲- توابع اروندرود
۲۷	۲-۸-۲-۱- مقدار آب دجله
۲۸	۲-۸-۲-۲- توابع دجله
۳۴	۲-۸-۲-۳- کشتیرانی در اروندرود
۳۴	۲-۸-۲-۲- فرات
۳۵	۲-۸-۲-۳- کارون
۳۸	۲-۸-۳-۱- دز
۳۹	۲-۸-۲-۴- کرخه
۴۲	۲-۹- سواحل اروند
۴۲	۲-۱۰- بنادر اروند
۴۲	۲-۱۱- جزایر اروند
۴۷	فصل سوم هیدروپولتیک و منابع تنش
۴۸	بخش اول اروند رود و نظام حقوقی رود های بین المللی
۴۸	مقدمه
۴۸	۳-۱- کلیات رودها
۵۰	۳-۲- تعیین حد مرزی در رودهای بین المللی
۵۱	۳-۳- شیوه های تعیین مرز رودخانه ای
۵۲	۳-۳-۱- شیوه تعیین مرز براساس خط منصف
۵۲	۳-۴- شیوه تعیین مرز براساس خط القعر
۵۲	۳-۴-۱- تعریف خط القعر
۵۳	۳-۴-۲- نقاط ضعف و قوت خط القعر و خط منصف
۵۳	۳-۴-۳- پیشینه استفاده از خط القعر
۵۴	۳-۲- شیوه تعیین مرز ترکیبی
۵۴	۳-۳- استقامت مرزهای رودخانه ای

بخش دوم ارونرد رود و معاهدات تاریخی

۵۶	۱-عهدنامه آماسیه
۵۶	۲-عهدنامه قصر شیرین
۵۷	۳-عهدنامه گردان
۵۸	۴-عهدنامه ارز روم اول
۵۸	۳-۵-عهدنامه ارز روم دوم
۵۸	۱-۵-زمینه تاریخ و سیاسی
۵۹	۲-۵-اهمیت عهدنامه
۶۰	۳-۵-متن عهدنامه
۶۱	۱-۳-۵-بندر محمره
۶۲	۲-۳-۵-کشتیرانی در ارونرد
۶۲	۶-زمینه‌های تاریخی و سیاسی انعقاد پروتکل ۱۹۱۱، ۱۹۱۳ و صورتجلسه ۱۹۱۴
۶۳	۱-۶-پروتکل تهران
۶۴	۱-۱-۶-بررسی پروتکل تهران
۶۵	۲-۶-پروتکل اسلامبول
۶۷	۱-۲-۶-تجزیه و تحلیل اسلامبول
۶۸	۷-۳-کمیسیون تحدید حدود
۶۸	۸-۳-عدم اعتبار پروتکل اسلامبول و صورت جلسات منمنم به آن
۷۱	۹-۳-اختلافات سرحدی پس از استقلال عراق
۷۲	۱۰-۳-شکایت عراق به جامعه ملل
۷۳	۱۱-۳-نظرات نماینده عراق
۷۴	۱۲-۳-نظرات نماینده ایران
۷۵	۱۳-۳-عهدنامه ۱۹۳۷
۷۵	۱-۱۲-۳-آغاز مذاکرات

۷۶	۳-۱۲-۲- نقش انگلستان در تعیین مرز اروند
۷۷	۳-۱۲-۳- تحلیل عهدنامه
۸۱	۳-۱۲-۴- تحلیل پروتکل منضم به عهدنامه ۱۹۳۷
۸۴	۳-۱۲-۵- نکاتی در مورد عهدنامه
۸۵	۳-۱۲-۶- اداره اروند
۸۶	۳-۱۳- بحران اروند در سال ۱۳۳۸
۸۸	۳-۱۴- بحران اروند در سال ۱۳۴۸
۹۱	۳-۱۵- دلایل لغو عهدنامه ۱۹۳۷
۹۳	۳-۱۶- بیانیه الجزایر
۹۳	۳-۱۶-۱- مقدمه
۹۵	۳-۱۶-۲- اهمیت پیمان الجزایر
۹۵	۳-۱۶-۳- متن پیمان الجزایر
۹۶	۳-۱۷- پروتکل تعیین مرز رودخانه‌ای ایران و عراق
۱۰۰	۳-۱۸- موافقت‌نامه نام کشتیرانی در اروند
۱۰۲	۳-۱۹- مرزهای سیاسی
۱۰۲	۳-۱۹-۱- مقدمه
۱۰۳	۳-۱۹-۲- مرزهای سیاسی ایران و عراق
۱۱۰	فصل چهارم آب عامل همگرایی توسعه منطقه‌ای
۱۱۱	مقدمه
۱۱۱	۴-۱- بحران آب در خاورمیانه
۱۱۴	۴-۲- کدهای ژئوپولیتیک
۱۱۵	۴-۳- زمینه‌های همگرایی در هیدروپولتیک ایران و عراق
۱۱۵	۴-۳- طرح‌های خطوط لوله آب
۱۱۵	۴-۳-۱-۱- خط لوله صلح

۱۱۵	۲-۱-۳-۴- انتقال آب از ایران
۱۱۶	۳-۱-۳-۴- انتقال آب از عراق
۱۱۶	۴-۱- طرح تغییر مسیر اروند رود
۱۱۷	۵-۱- مشکلات اجرای طرح
۱۱۸	۶-۱- مغایرت طرح با عهدنامه ۱۹۷۵
۱۱۹	۲-۳-۴- تالاب
۱۲۱	۳-۳-۴- مناطق آزاد
۱۲۱	۱-۳-۳-۴- مقدمه
۱۲۱	۲-۳-۳-۴- منطقه آزاد اروند
۱۲۷	فصل پنجم نتیجه گیری ، آزمون فرضیه ها و ارائه پیشنهادات
۱۳۶	منابع

فهرست نقشه‌ها

صفحه	موضوع	ردیف
۱۲	جغرافیای سیاسی عراق	۱
۱۵	تقسیمات کشوری استان خوزستان	۲
۲۲	ارتفاع بارندگی در حوضه‌های آبریز اصلی	۳
۱۹	حوضه‌های آبریز اصلی ایران	۴
۲۰	هیدرولوژی حوضه مرزی غرب	۵
۲۵	هیدرولوژی اروند	۶
۳۶	هیدرولوژی حوضه کارون	۷
۳۷	مسیر اصلی و مشخصات آبی رود کارون	۸
۴۰	هیدرولوژی حوضه کرخه	۹
۴۱	مسیر اصلی و مشخصات آبی رود کرخه	۱۰
۷۸	اروند رود در معاهده ۱۹۳۷	۱۱
۹۷	اروند رود در عهدنامه ۱۹۷۵	۱۲
۱۱۳	بحران آب دینا	۱۳

فهرست جداول

صفحه	موضوع	ردیف
۳	حجم آب در هیدروسفر	۱
۳۰	مشخصات رودهای پرآب مرزی غرب	۲
۳۳	رودهای مرزی ایران و عراق	۳
۱۰۴	مرزهای همسایگان ایران	۴

فصل اول

چارچوب، مفاهیم نظری و روش تحقیق

طرح موضوع

آب اساس خلقت و شیرازه، تمدن بشری است. این عنصر با ارزش ماده اساسی و اولیه خلقت است که نه تنها آفرینش از آن آغاز شده، بلکه تداوم موجودات زنده نیز وابسته به آب است.

تعمق در آیات قرآنی، به وضوح بر این نقش آفرینی دلالت دارد. و جعلنا من الماء کل شیء حی ۲۱/۳ واللّه خلق کل دابه من ماء ۴۵/۲۴ و هو الذی خلق من الماء بشرا ۵۴/۲۵ ما انزل الله من السماء ماء فاحیا به الارض بعد موتها و بث فیها من کل دابه ۱۶۴/۲.

۸۵ درصد از پروتوپلاسم موجودات زنده از آب است و عمده نیازهای فیزیولوژیکی موجودات از این عنصر برطرف می‌شود. حدود ۶۰ تا ۷۰ درصد وزن بدن انسان را آب تشکیل می‌دهد.

نقش آب در ایجاد و توسعه حیات و تمدن بشری، امری مسلم و پرارزش است. نخستین تمدن‌های بشری در کنار رودهای دایمی و منابع آب ۵ تا ۶ هزار سال پیش در بین‌النهرین و کناره رود نیل شکل گرفته‌اند.

وجود آب کافی و فراوان و خاک حاصلخیز، مازاد محصول کشاورزی و متراکم جمعیت را به دنبال داشت بدین ترتیب هسته‌های شهرنشینی به وجود آمد و ترتیباتی برای اداره امور آب اتخاذ شد تا این عنصر حیاتی ضمن نقش آفرینی، مدیریت شود.

دوسوم سطح زمین را آب فراگرفته است. از این مقدار ۹۷ درصد آب شور، و فقط ۳ درصد آب شیرین و قابل شرب است. ۹۷ درصد آب شور در اقیانوس‌ها و دریاها جای دارد و در حال حاضر غیرقابل استفاده است.

کمتر از ۳ درصد آب شیرین و قابل استفاده، بخش اعظم آن (۱/۷ درصد) به صورت یخچال‌های

قطبی است که استفاده از آن توجیه پذیر نیست بدین ترتیب کل آب شیرین و قابل استفاده برای بشر حداکثر از یک درصد هم کمتر است. (جدول شماره ۱)

جدول شماره ۱ - حجم آب موجود در هیدروسفر

	۱,۳۸۶,۰۰۰,۰۰۰ کیلومتر مکعب	حجم کل آب موجود در جهان
آب اقیانوسها	۱,۳۲۸,۰۰۰,۰۰۰ کیلومتر مکعب	۹۶/۵٪ کل آب جهان
آب اتمسفری	۱۲,۹۰۰ کیلومتر مکعب	
آبهای شور	۱,۳۵۰,۹۷۰,۰۰۰ کیلومتر مکعب	۱
آبهای شیرین	۳۵,۰۳۰,۰۰۰	۰/۱۸٪ کل آب جهان
آبهای سطحی	۱۱,۶۳۰,۰۰۰ کیلومتر مکعب	
آبهای زیرزمینی	۲۳,۴۰۰,۰۰۰ کیلومتر مکعب	
حجم یخچالها	۲۴,۰۶۴,۰۰۰ کیلومتر مکعب	
حجم دریاچه ها	۱۰۲,۵۰۰ کیلومتر مکعب	
رودخانه ها	۲,۱۲۰ کیلومتر مکعب	

از طرفی، حجم آبی که هر سال به وسیله گردش آب در طبیعت فراهم می شود ۴۰ هزار کیلومتر مکعب است که انسان با فناوری امروزه تنها قادر به استحصال ۲۵ هزار کیلومتر مکعب از آن است. آب شیرین که حجم بسیار ناچیزی از آب موجود در کره زمین است به مصرف کشاورزی و آبیاری می رسد و تنها یک چهارم آن مصرف انسان و شرب را تشکیل می دهد.

حجم آب آشامیدنی که طبیعت در اختیار انسان قرار داده، بیش از میزان مورد نیاز اوست اما عدم توزیع و پراکندگی منابع سطحی و زیرزمینی، فرهنگ نادرست استفاده از منابع آب و نارسایی قوانین بین المللی در بهره برداری از آب های مشترک و مرزی، بالا رفتن سطح و رفاه و زندگی انسان، افزایش

آلودگی آب، انسان را در بهره‌گیری از این موهبت الهی دچار، کمبود و بحران کرده است. خاورمیانه از نظر اقلیمی در منطقه نیمه خشک و کم آب قرار گرفته است. در خاور میانه تنها سه رود نیل، دجله و فرات رود های در سطح استاندارد های جهانی هستند. کمبود نزولات جوی و مهم‌تر، عدم توزیع مناسب آب‌های سطحی منشا بروز منازعات و اختلافات بین کشورهای این حوزه شده است.

خاورمیانه قدیمی‌ترین مرکز تمدن بشری، سکونت‌یابی خود را در کنار و پیرامون رود و حوزه آب جستجو کرده است، تمدن‌های بین‌النهرین از سومر، اکد و بابل تا فنیقیه و ایلام موید تاثیر و نقش آفرینی منابع آب در شکل‌گیری و تداوم حیات و تمدن بشری است.

در زمان‌های بسیار دور، هر یک از رودهای کرخه، کارون، دجله و فرات جداگانه به خلیج فارس می‌ریختند. در دوره اسلامی دجله و فرات در نزدیکی بصره به یکدیگر متصل شده وارد مرز ایران شده، رود کارون به آنها پیوسته با آبدهی بسیار در ادامه مسیر به خلیج فارس می‌ریزد. دجله و فرات تا بصره و مرز ایران شط العرب خوانده می‌شود اما در خاک ایران اروند رود نام می‌گیرد بیش از ۷۰ درصد حجم آب اروند از کارون تامین می‌شود. بنابراین سهم خواهی ایران در اروند بیشتر از همسایه غربی است و همین موجب چالش‌های هیدرو پولتیک بین دو کشور شده است.

سؤال اصلی. ایران با مهار و ایجاد سد در آب‌های مرزی غربی از زاب کوچک تا اروندرود در صدد مهار این آب‌هاست. آیا کنترل این آب‌ها می‌تواند منبع چالش بین دو کشور شود؟

سؤال فرعی. دولت جدید عراق هنوز موضع روشن و صریحی در قبال قرارداد ۱۹۷۵ اتخاذ نکرده است. آیا عدم موضع‌گیری مشخص و شناخت مجدداً زمینه‌های چالش را مطرح می‌کند؟

فرضیه اول - هیدروپولیتیک آب‌های مرزی غربی ایران متأثر از کدهای ژئوپلیتیک است و مهار آب‌ها و چگونگی استفاده مشترک طرفین از این آب‌ها، چالش‌های فراوانی پیش روی طرفین می‌گشاید. **فرضیه دوم -** قرارداد ۱۹۷۵، قرارداد بین‌المللی است و عمل به آن الزام آور است. تعهد و اجرای قرارداد نه تنها ضعف بلکه زمینه‌های همگرایی را تقویت می‌کند.

اهداف

ما در رساله اهداف زیر را پیگیری می‌نماییم.

ت تحلیل شرایط هیدروپولتیک ایران در جنوب غرب کشور از منظر شرایط و منابع تنش‌زدایی

بهره‌برداری مناسب از ظرفیت منابع آبی جنوب غربی کشور برای تقویت توسعه منطقه‌ای استفاده از ظرفیت منابع آبی در همکاری‌های متقابل با کشور همسایه (عراق) بررسی مفاهیم و متغیرها

در این جا چند متغیر اساسی مورد بررسی قرار می‌گیرند: هیدروپولیتیک، ارونند رود، حقوق بین‌الملل رودها و معاهدات تاریخی

هیدروپولیتیک

شاخه‌ای از علم ژئوپولیتیک است که به بررسی و نقش آب و منابع آبی در سیاست می‌پردازد. آب عنصر با ارزش و پراهمیتی است که در تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی کشورها و رهبران سیاسی حایز اهمیت فراوان است.

ارونند رود

دجله و فرات از جنوب کشور ترکیه سرچشمه می‌گیرند دجله مستقیماً وارد عراق شده اما فرات به کشور سوریه رفته، در طی مسیر به عراق باز می‌گردد. این دو رود در بصره به یکدیگر وصل شده، شط العرب نام دارد زمانی که وارد خاک ایران در شلمچه می‌شود نام ارونند به خود می‌گیرد. ارونند نامی فارسی و بسیار قدیمی است که ریشه در اوستا دارد.

حقوق بین‌الملل رودها

رودهای داخلی، عموماً رودهای کم آب و کوتاهی هستند در حالی که رودهای مرزی و مشترک پرآب و طولانی هستند به همین خاطر مورد مناقشه دو یا چند کشور هستند. نارسایی قوانین حقوق بین‌الملل و عدم اجماع در بهره‌برداری و مدیریت از رودهای مرزی، نهادها و سازمان‌های منطقه‌ای و جهانی را متولی ساماندهی و مدیریت حوزه آب قرار داده است.

معاهدات تاریخی

کشور عراق که بخشی از امپراتوری عثمانی را تشکیل می‌داد در طول صدها سال چند قرارداد اختلافات سرزمینی و مرزی با ایران امضا کرده است.

قرارداد آماسیه، نخستین قرارداد مهم دو کشور در این زمینه است. عهدنامه‌های فراوانی بین دو کشور بسته شده که آخرین و مهم‌ترین آنها در زمینه تحولات مرزی و آبی، قرارداد ۱۹۷۵ الجزیره است.

سابقه تحقیق

درباره عراق، کتاب‌ها، مقالات و پایان‌نامه‌های فراوانی، نوشته شده است. بیشتر این نوشته‌ها، به جنبه‌های تاریخی، جغرافیایی و سیاسی عراق پرداخته‌اند از جمله تاریخ، سیاسی عراق، بیگری، ۱۳۶۷- بررسی اختلافات مرزی ایران و عراق، پارسا دوست، ۱۳۶۹- ریشه‌های تاریخی اختلافات مرزی ایران و عراق، ۱۳۶۷ و بحران در خلیج فارس، ۱۳۶۹- و لدانی. از جمله کتاب‌هایی که به ارون رود پرداخته‌اند می‌توان به کتاب، استعمار بریتانیا و مساله ارون رود ...، ارون رود، ایران و عراق، هاتف، ۱۳۷۱- ارون‌رود و نظام حقوقی رودهای بین‌المللی، فرشاد گهر، ۱۳۶۹- می‌توان اشاره کرد در کتاب اخیر نظام حقوقی حاکم بر رودهای مشترک و بین‌المللی در دنیا مورد بررسی قرار گرفته و ارون رود به طور تفصیل از حیث تاریخی و حقوقی کنکاش شده است.

از حیث جغرافیای سیاسی و هیدروپولیتیک، نوشته‌های کمی در این زمینه وجود دارد. آب، امنیت و خاورمیانه، گزارش موسسه مطالعات استراتژیک خاورمیانه، ۱۳۷۲- از نخستین نوشته‌ها در زمینه هیدروپولیتیک خاورمیانه است. بحران آب در خاورمیانه عربی، فغانی، ۱۳۷۶- به هیدروپولیتیک حوزه رودهای دجله و فرات، اردن، نیل می‌پردازد. جغرافیای سیاسی ایران، حافظ‌نیا، ۱۳۸۱- در بررسی مرزهای ایران به هیدروپولیتیک رودهای غربی از جمله ارون رود می‌پردازد. تحلیلی به ژئوپولیتیک ایران و عراق، عزتی، ۱۳۸۰- تأثیرات ژئوپولیتیک ایران و عراق را مورد بررسی قرار داده، چشم انداز همکاری دو کشور را در زمینه‌ها- - - - -ای مختلف اقتصادی، فرهنگی و سیاسی مورد کنکاش قرار داده، هیدروپولیتیک ارون رود را بخشی از همکاری‌ها دو کشور قلمداد نموده. مطالب ارزنده و بسیاری پیرامون ژئوپولیتیک ایران و عراق نگارش شده است.

جغرافیای سیاسی دریاها با تاکید بر ایران، پیشگاهی فرد، ۱۳۸۴، در فصول رودهای بین‌المللی نظام حاکم بر رودهای مشترک و بین‌المللی و در فصل رودهای مرزی، اوردند را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است.

آخرین نوشته در این مورد، هیدروپولتیک رودهای مرزی، بای، ۱۳۸۴، است در این کتاب رودهای مرزی و مشترک ایران با همسایگان از جمله رود ارس، اترک، هیرمند و اروند را بررسی نموده است. - جغرافیای نظامی ایران، صفوی، ۱۳۷۸ - که در پنج جلد به نگارش درآمده است ایران را به پنج منطقه نظامی، تقسیم کرده در بخش شمال غرب و غرب، رودهای مرزی ایران با عراق و اروند رود را مورد بررسی قرار داده است.

و نیز رودخانه های زاگرس، ابرلندر، ۱۳۷۹، رودخانه های رشته کوه زاگرس مرطوب و خشک را از حیث ژئومورفولوژی و هیدرولوژی تجزیه و تحلیل کرده است. برخلاف کتاب ها، پایان نامه های کمی در این زمینه به تحریر درآمده است. بیشتر این پایان نامه ها در دانشگاه تربیت مدرس در مقطع تحصیلات تکمیلی دفاع شده است.

- اروند رود و تاثیر آن در مناسبات ایران و عراق، پایان کارشناسی ارشد توسط علی سعادت بخش و راهنمای خانم زهرا احمدی پور در سال ۱۳۸۰

تحلیل هیدروپولتیک ایران (غرب و جنوب غرب)، پایان نامه دکتری، توسط محمد اخباری و به راهنمایی عزت الله عرتی در سال ۱۳۸۰

تحلیل ژئوپلتیکی روابط ایران و عراق، پایان نامه کارشناسی ارشد، توسط محرم علی فیروزی به راهنمایی محمد حسین باقری افشردی در سال ۱۳۸۳

آب و نقش آن در مناسبات میان کشورهای خاورمیانه، پایان کارشناسی ارشد (دانشگاه تهران) توسط رضا علی الیتمی بنا به راهنمایی زهرا پیشگاهی فرد در سال ۱۳۸۵

روش تحقیق و شیوه گردآوری اطلاعات

این پژوهش به صورت توصیفی - تحلیلی صورت پذیرفت در روش توصیفی جمع آوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای است. ابتدا منابع و مآخذ رساله شناسایی شده. سپس گردآوری و تدوین اولیه صورت گرفت. تدوین رساله با تکیه بر کتابها، مرجع و معتبر اسناد دست اول و رسمی وزارت امور خارجه، نقشه و پلان منطقه مورد نظر تهیه شده از طرف سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح و وزارت نیرو، گزارشات و بولتن‌های امور خارجه و نیرو، مقالات مجلات و روزنامه، سایت‌های وزارت امور خارجه، نیرو، دانشگاه شهید بهشتی، مرکز آمار ایران، منطقه آزاد بین‌المللی اروند صورت پذیرفت. برای برقراری ارتباط بین متغیرها و مفاهیم و تجزیه و تحلیل مطالب، روش کلی با تکیه بر مطالعه سیستمی مورد توجه بوده است.